

LBRIS

We know
books

JOHN STEINBECK CĂLĂTORII CU CHARLEY ÎN CĂUTAREA AMERICII

*Traducere din limba engleză și note
de Gabriela Tănase*

John Steinbeck (1902–1968) a fost un scriitor american. A debutat în 1929 cu romanul *Cupa de aur*, căruia i-au urmat volumul de nuvele *Pășunile Raiului* (1932) și romanele *Către un zeu necunoscut* (1933), *Cartierul Tortilla* (1935), *Nehotărâții sorți ai bătăliei* (1936), *Șoareci și oameni* (1937), *Fruitele mâniei* (1939), volum distins cu Premiul Pulitzer, *Nopti fără lună* (1942), *Strada Sardinelor* (1945), *Perla* (1947), *La răsărit de Eden* (1952), *Joia dulce* (1954), *Scurta domnie a lui Pepin al IV-lea* (1957) și *Iarna vrajbei noastre* (1961). În 1962 a publicat volumul *Călătorii cu Charley în căutarea Americii* și, în același an, i s-a decernat Premiul Nobel pentru Literatură.

LITERA
București

LBRIS

We know
books

PARTEA ÎNTÂI

Atunci când eram foarte tânăr și mă năpădea dorul de ducă, vârstnicii din jurul meu mă asigurau că, odată ajuns la maturitate, mă voi vindeca de această poftă nebună. Când am mai crescut, remediul prescris era vârsta mijlocie. La vârsta mijlocie primeam asigurări că o vârstă și mai înaintată îmi va calma febra de a călători și acum, când am împlinit cincizeci și opt de ani, mă gândesc că poate doar senilitatea îmi va aduce vindecarea. Nimic n-a funcționat. Patru semnale răgușite de sireună trase de un vapor sunt suficiente să simt cum mi se zbârlesc firele de păr pe ceafă și încep să zdupăi din picioare. Huruitul unui avion, al unui motor care se ambalează, chiar și numai tropotul copitelor unui cal pe pavaj îmi trezesc acel vechi fior, simt cum mi se usucă gura, încep să privesc în gol, palmele mi se înfierbântă și stomacul mi se frământă sus, sub coaste. Într-un cuvânt, lucrurile nu se schimbă deloc în bine; în și mai multe cuvinte, odată hoinar, pe veci hoinar. Mă tem că boala-i

URBIS We know
books
fără leac. Am scris toate astea nu pentru a-i sfătui pe alții, ci ca să mă dumiresc eu însumi.

Când virusul neastâmpărului pune stăpânire pe un om îndărătnic și drumul care i se deschide în față apare lat, și drept, și atrăgător, victima trebuie să descopere mai întâi un motiv suficient de pertinent ca s-o ia la picior. Asta nu-i o problemă pentru un hoinar adevărat. Are deja pregătite nenumerate argumente din care să aleagă. Apoi, trebuie să-și pună la cale călătoria în timp și spațiu, să aleagă o direcție și o destinație. Ultimul lucru care-i mai rămâne de întocmit este călătoria însăși. Cu ce mijloace, ce să ia cu el, cât va dura. Această parte a pregătirilor e invariabilă și nepieritoare. Am așternut-o pe hârtie pentru ca nou-veniții în tagma hoinarilor, cum ar fi adolescenții, cuprinși de acest păcat când de-abia au ieșit din găoace, să nu-și închipuie că ei l-au inventat.

Odată ce o călătorie este proiectată, echipamentul adunat și lucrurile puse în mișcare, mai apare un factor în prim-plan. O excursie, un safari, o explorare reprezintă o entitate diferită de toate celelalte călătorii precedente. Are personalitatea, temperamentul, individualitatea, unicitatea sa. O călătorie este asemenea unei ființe vii; nu există două la fel, și toate planurile, asigurările, metodele și constrângerile se dovedesc fără rost atunci când se confruntă cu ea. Descoperim după ani de luptă că nu noi suntem la comandă, ci călătoria preia comanda. Ca o

fatalitate, există tendința de a se alege praful de mare proiecte de călătorie, de programări, de locuri rezervate, pregătiri altfel perfecte, tocmai din cauza personalității călătoriei respective. Numai atunci când aceasta este recunoscută, hoinarul, cu dorințele lui fragile, ca o sticlă proaspăt suflată, se poate relaxa și avansa pe acest drum. Numai după aceea scapă de frustrări. Din acest punct de vedere, o călătorie seamănă cu un mariaj. Calea cea mai sigură de a da greș este convingerea că tu deții controlul.

Acum, după ce v-am spus toate acestea, mă simt mai bine, deși numai cei care au trecut prin astfel de experiențe vor putea înțelege.

Socot că planul meu era clar, concis și rezonabil. Timp de mai mulți ani am călătorit prin diferite părți ale lumii. În America, locuiesc la New York și, uneori, mai dau câte o raită pe la Chicago sau pe la San Francisco. Dar New Yorkul nu înseamnă America, după cum nici Parisul, Franța sau Londra, Anglia. Am descoperit acum că nu-mi cunosc propria țară. Eu, un scriitor american, care scriu despre America, am recurs la informații stocate în memorie, iar memoria este în cel mai bun caz imperfectă, deși mai degrabă deformează lucrurile. Nu mai auzisem de mult glasul țării, nu mai știam cum îi miroso ierba și copacii, dar și canalizările, nu-i mai văzusem dealurile și apele, culoarea și calitatea luminii. Aveam cunoștință de schimbările petrecute numai din ziare și din cărți. De douăzeci

și cinci de ani nu mai avusesem o percepție directă a țării. Pe scurt, scriam despre lucruri pe care nu le cunoșteam și, după părerea mea, acesta e un act criminal pentru cineva care se pretinde a fi scriitor. Amintirile mele erau deformate de cei douăzeci și cinci de ani scurși de atunci.

Am călătorit cândva într-un furgon de pâine vechi și hodorogit, cu uși duble și o saltea așternută pe podea. Mă opream unde obișnuiau să poposească și să se adune oamenii, ascultându-i cum vorbesc, privindu-i și simțind la fel ca ei. În acest timp, tabloul țării mele prindea contur, acuratețea sa având de suferit numai din pricina defectelor mele.

Așa că m-am hotărât să o explorez din nou, în încercarea de a redescoperi această imensă țară. Altfel, n-aș mai putea pune în scris mici diagnostice corecte, mici adevăruri care să formeze fundamentul adevărului cel mare. Însă s-a ivit o dificultate acută. În intervalul de douăzeci și cinci de ani, numele meu ajunsese destul de bine-cunoscut. Și am constatat din propria experiență că, atunci când oamenii au auzit de tine, la modul favorabil sau nu, au tendința să se schimbe; fie din timiditate, fie din alte rațiuni inspirate de publicitate, se comportă altfel decât în mod obișnuit. Așa că, pentru ca o asemenea călătorie să reprezinte o reușită, trebuia să-mi las numele și identitatea acasă. Trebuia să fiu un fel de ochi și de urechi rătăcitoare, un fel de placă fotografică în mișcare.

Nu puteam semna cu numele meu în registrele hotelurilor, să mă întâlnesc cu oameni cunoscuți, să dau interviuri, nici măcar să mă apuc să pun întrebări iscoditoare. Mai mult, două sau mai multe persoane au tendința să tulbure echilibrul ecologic al unui loc. Prin urmare, trebuia să plec singur și să am tot ce-mi trebuia la îndemână, să fiu un fel de testoașă cărându-și domiciliul în spinare.

Având toate acestea în minte, am expediat o scrisoare biroului central al unei mari companii producătoare de camioane, în care explicam scopul și nevoile mele. Doream o camionetă de trei sferturi de tonă, cu care să pot circula pe orice fel de drum, capabilă să facă față celor mai grele condiții, iar în spatele cabinei doream să-mi instaleze o căsuță, un fel de cabină de șalupă. O rulotă e greu de manevrat pe drumuri de munte, adesea imposibil sau ilegal de parcat, fiind supusă unui mare număr de restricții. Specificațiile mi-au parvenit la timp; era un vehicul solid, rapid și confortabil, cu o platformă închisă în spate – o mică locuință, cu un pat dublu, o mașină de gătit cu patru ochiuri, reșou, răcitor și sistem de iluminat pe bază de butan, toaletă chimică, dulap, debara, ferestre cu plasă împotriva insectelor –, exact ce-mi doream. În vară, mi-a fost livrată în mica localitate unde obișnuiam să pescuiesc, pe nume Sag Harbor, aproape de capătul Long Island. Deși nu doream să plec înainte de Ziua Muncii, când oamenii revin

la traiul lor normal după vacanță, aveam intenția să-mi cunosc mai bine carapacea mea de țestoasă, s-o echipez și să mă deprind cu ea. A sosit în august: un vehicul frumos, puternic, dar totodată suplu. Era aproape la fel de ușor de condus ca un automobil obișnuit. Și pentru că planurile mele de călătorie stârniseră niște remarci satirice în rândul amicilor mei, i-am pus numele de Rosinanta, despre care vă amintiți că era denumirea calului lui Don Quijote.

Întrucât n-am făcut vreun secret din acest proiect, s-a iscat un val de controverse în rândul apropiatilor și o mulțime de sfetnici n-au întârziat să apară. (Anunțul unei călătorii are darul să suscite hoarde de mentori.) Unii mă avertizau că, din pricina publicității făcute de editorul meu, care distribuise peste tot fotografia, îmi va fi imposibil să cutreier prin țară fără să fiu recunoscut. Din capul locului țin să precizez că, în cei peste șaisprezece mii de kilometri străbătuți, prin treizeci și patru de state, nimeni nu m-a recunoscut, nici măcar o dată. Înclin să cred că oamenii identifică un lucru numai într-un anumit context. Nici măcar acele persoane care m-ar fi putut recunoaște în mediul meu obișnuit n-au reușit s-o facă atunci când m-am aflat la bordul Rosinantei.

Alții m-au prevenit că numele Rosinanta, pictat pe o laterală a camionetei, folosind ortografia specifică Spaniei secolului al XVI-lea, putea stârni curiozitate

pe alocuri și da naștere unor întrebări. Nu știu câți oameni ar fi putut recunoaște acest nume, însă, categoric, nimeni nu mi-a cerut lămuriri.

În continuare, mi-au spus că apariția unui străin, care se plimbă de colo colo prin diverse ținuturi, ar putea ridica îndoieli și chiar genera suspiciuni. Din acest motiv am pus în camionetă o pușcă de vânătoare, două carabine și câteva undițe; pentru că, din proprie experiență, știu că atunci când un om merge la vânătoare sau la pescuit, acest lucru e pe înțelesul tuturor și chiar aplaudat. De fapt, zilele mele de vânătoare s-au terminat de mult. Nu mai ucid și nici nu mai prind nimic din ce n-ar putea să încapă într-o tigaie; sunt prea bătrân pentru a mai face un sport din uciderea animalelor. În final, s-a dovedit că această punere în scenă n-a fost necesară.

Mi-au mai zis că plăcuțele de înmatriculare cu număr de New York ar putea trezi interes și chiar unele întrebări, având în vedere că erau singurele mele elemente exterioare de identificare. Acest lucru s-a întâmplat – poate de douăzeci, treizeci de ori de-a lungul întregii călătorii. Însă discuția se desfășura conform unui tipar invariabil, cam în genul acesta:

LOCALNICUL: Din New York, ai?

EU: Mda.

LOCALNICUL: Am fost pe-acolo în nouă sute treisopt... sau treijnouă? Alice, când am fost noi la New York, în treisopt sau treijnouă?

LIBRIS

We know
books

ALICE: În treisase. Îmi aduc aminte fiindcă a fost anu' în care a murit Alfred.

LOCALNICUL: Da' nu mi-a plăcut deloc. N-aș sta acolo nici să mă plătești.

Amicii mei manifestau o îngrijorare reală față de faptul că urma să călătoresc de unul singur, fiind expus unor atacuri, tâlhării și altele asemenea. E un lucru știut că drumurile noastre sunt primejdioase. Și aici trebuie să admit că eram și eu măcinat de teamă. Trecuseră mulți ani de când umblam de unul singur, un necunoscut, fără prieteni, fără siguranța pe care ți-o oferă familia, prietenii și anturajul. Deși pericolul nu-i unul real. Numai că, inițial, te simți foarte însingurat, neajutorat – un fel de sentiment că ai fost abandonat. Din acest motiv am decis să-mi iau un însoțitor cu mine – în persoana unui bătrân gentleman francez, un pudel pe nume Charley. De fapt, numele lui este Charles le Chien¹. S-a născut la Bercy, o suburbie a Parisului, fiind dresat în Franța, și, deși cunoaște un pic engleza pentru pudeli, reacționează prompt numai la comenzile în franceză. Altfel, trebuie să-și traducă cele auzite și asta-l cam încetinește în mișcări. E un pudel foarte mare, de o culoare numită bleu², și chiar bate în albastru atunci când blana e curată. Charley s-a născut diplomat. Preferă negocierea în locul luptelor, un lucru foarte

¹ Câinele (în limba franceză în original)

² Albastru (în limba franceză în original)

nimerit, fiindcă nu-i deloc priceput la încăierări. O singură dată în cei zece ani de viață a dat de belea – când a întâlnit un câine care a refuzat tratativele. Atunci, Charley și-a pierdut o bucată din urechea dreaptă. Dar e un câine foarte bun de pază – scoate un răget ca de leu, cu rostul de a ascunde celor ce se apropie prin beznă faptul că nu-i în stare să sfășie nici măcar un cornet de papier¹. E un bun prieten și un bun însoțitor și, mai presus de orice, îi place să se plimbe. Vorbesc atât de mult despre el întrucât a avut o contribuție prețioasă în timpul călătoriei. Un câine, mai ales unul exotic, precum Charley, are un efect binefăcător asupra străinilor. Multe conversații au început cu întrebarea:

– Ce rasă de câine mai e și asta?

Tehnica lansării într-o conversație e universală. Știam cu mult timp în urmă și am redescoperit faptul că cea mai bună cale de a atrage atenția, de a obține ajutorul cuiva și de a stârni o conversație este să ceri indicații, afirmând că te-ai rătăcit. Un om care, atunci când își vede mama leșinată de foame pe o potecă, îi dă un picior în stomac, ca să facă loc de trecere, își dedică cu multă voieșie câteva ore din timpul său prețios pentru a oferi niște indicații complet greșite unui străin care pretinde că s-a rătăcit.

¹ Cornet de hârtie (în limba franceză în original)

Frumoasa și autonoma mea Rosinanta era parcată sub stejarii înalți din fața casei mele din Sag Harbor și toți vecinii veneau s-o vadă, chiar și unii de care nu mai auzisem vreodată până atunci. Puteam desluși ceva în ochii lor. Un lucru constatat de nenumărate ori, peste tot, prin țară – o dorință arzătoare de a pleca, de a acționa, de a porni la drum indiferent unde, numai să fie departe de acel loc. Îmi spuneau fără cuvinte cât de mult ar fi dorit să plece într-una din zile, să pornească la drum liberi și dezrobiți, nu neapărat în căutarea unui alt loc, ci pentru a pleca din actualul. Am zărit această privire și am auzit exprimată această dorință arzătoare peste tot, în toate statele pe care le-am vizitat. Aproape toți americanii sunt mistuiți de dorul de ducă. Un adolescent, cam de treisprezece ani, venea în fiecare zi. Rămânea timid la o oarecare distanță, cercetând-o din ochi pe Rosinanta; studia interiorul prin ușa deschisă și chiar se vâra sub ea ca să-i vadă suspensiile. Era un băiețel tăcut, omniprezent. Câteodată, se înființa și noaptea, sorbind-o din ochi pe Rosinanta.

După o săptămână nu s-a mai putut stăpâni. Cuvintele se închegau greu din cauza timidității.

– Dacă mă luați și pe mine, fac tot ce-i nevoie – gătesc, spăl vase, toată treaba. Pot să am grijă de dumneavoastră.

Din păcate pentru mine, cunoșteam bine această arzătoare dorință.

– Aș vrea să pot, i-am zis. Dar conducerea școlii, părinții tăi și mulți alții nu vor fi de acord.

– Fac orice, a insistat el.

Și cred că ar fi făcut. S-a dat bătut numai când m-a văzut la volan, plecând fără el. Era animat de același vis ca al meu, de-o viață și fără leac.

Echiparea Rosinantei a fost un proces îndelungat și plăcut. Am luat o mulțime de lucruri, să fiu pregătit în orice împrejurare. Scule de care puteam avea nevoie în eventuale situații de urgență, frânghii de remorcare, un trolu și scripeți, o lopată și o rangă, unelte de lucrat, de fixat și de improvizat, în caz de nevoie. Au fost urmate de provizii de hrană. Puteam rămâne blocat undeva în nord-vest, prins într-o furtună de zăpadă. Aveam pregătită mâncare pentru cel puțin o săptămână. Cu apa a fost mai simplu; la bordul Rosinantei se afla un rezervor de o sută douăzeci de litri.

Mă gândeam că poate voi scrie câte ceva pe drum, poate niște eseuri, cu siguranță niște însemnări, cu certitudine scrisori. M-am aprovizionat cu hârtie, indigo, mașină de scris, creioane, carnete de